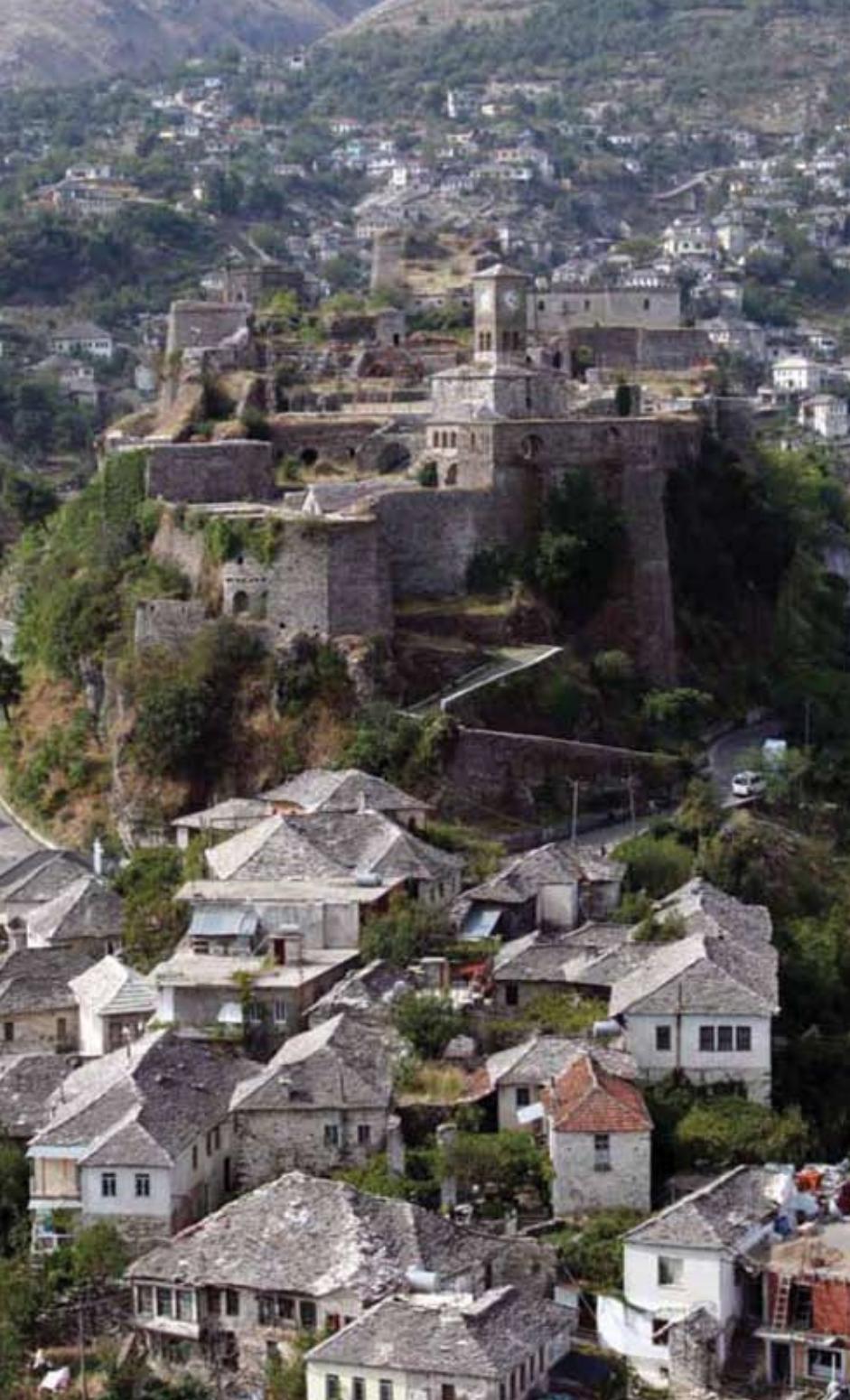

“KRONIKË NË GUR”

Një muze i ri për Kalanë e Gjirokastrës

Organizata për Ruajtjen dhe Zhvillimin e Gjirokastrës
Shtator 2008

1. PËRMBLEDHJE EKZEKUTIVE

- 1.1 Qëllimet e projektit
- 1.2 Sfida e konservimit dhe nevoja për një muze të ri.
- 1.3 Kalaja e Gjirokastrës dhe muzeu i ri "Kronikë në gur".

2. PROJEKTI

- 2.1 Grupi i punës së projektit
- 2.2 Menaxhim i afatgjatë i muzeut
- 2.3 E shkuara e muzeologjisë në Gjirokastër

3. ORGANIZIMI - DIZENJIMI

- 3.1 Parimet e organizimit
- 3.2 Vendosja e muzeut brenda në Kala
- 3.3 Përgatitja e hapësirës së brendshme, ndriçimi me energji të rrinovueshme dhe kushtet mjedisore
- 3.4 Tematika e muzeut

4. FINANCIMI

5. BUXHETI

I.PËRMBLEDHJE

“...Ky ishte një qytet i çuditshëm, që dukej sikur kishte dalë në luginë një natë dimri, si një genie parahistorike dhe duke u kacavjerrë me mundime të mëdha i ishte qepur fajes së malit...

Gjithçka në këtë qytet ishte e vjetër dhe e gurtë, duke nisur nga rrugët dhe krojet e gjër te pullazet e shtëpive të tij të mëdha shekullore, që ishin të mbuluar me pllaka guri ngjyrë hiri, të ngashme me ca luspa gjigante. Ishte e vështirë të besoje se nën atë koracë gjallonte dhe ripërtërihej mishi i butë i jetës”.¹⁾

Gjirokastra historike është shembull i shkëlqyeshëm i një qyteti të periudhës osmane dhejeta në rrugët e tij të pjerrëta dhe gjarpëruese reflekton ende stilin dhe kulturën e asaj kohe. Qyteti qëndron nën një horizont malor të mahnitshëm nga njëra anë dhe përmbi hapësirën pjellore e madhështore të luginës së lumit Drino në anën tjetër- një peizazh plot variacion dhe përgjithësisht i pacënuar nga veprimitaria e njeriut. Së bashku me rrëthinat e saj, Gjirokastra përbën një pjesë të çmuar të rajonit dhe historisë së tij.

Duke njohur vlerat e saj arkitekturore dhe kulturore në vitin 2005, Organizata e Kombeve të Bashkuara për Edukimin, Shkencën dhe Kulturën (UNESCO-s) e përfshiu Gjirokastrën në listën e siveve të trashëgimisë botërore. Qyteti ka rreth 600 monumente kulture, ndërtimë të një tipi të veçantë, i cili paraqet një ndërthurje jo të lehtë të traditës shqiptare dhe asaj osmane. Këto ndërtimë janë vendosur rreth Kalasë, ndër më të mëdhatë në Ballkan e cila ngrihet fuqishëm mbi luginë. Kalaja ka luajtur një rol thelbësor në një histori rreth 3000 vjeçare të rajonit.

Shekulli i kaluar ka qenë tronditës për Gjirokastrën. Pas çlirimit nga pushtimi i huaj gjatë Luftës së Dytë Botërore qyteti vuajti pasojat e ideologjisë komuniste, në vitet 1960 u shkatërrua pjesa më e madhe e kishave dhe xhamive.

Shtëpi karakteristike Gjirokastrës e tipit kullë

Demokracia e paqëndrueshme e viteve 1990-të u pasua me shkatërrime të tjera sidomos gjatë trazirave që pasuan rrëzimin e skemave financiare piramidale.

Gjatë 10 viteve të fundit Gjirokastra i është kthyer stabilitetit. Jeta e banorëve po përmirësohet, por edhe kjo po paguhet me një çmim tjetër: zhvillimi në pjesën e re, të poshtme të qytetit ka rrudhur jetën ekonomike në pjesën e vjetër, në lagjet e sipërme. Tani shumë nga shtëpitë-kullë janë të zbrazura, të rrënuara dhe kanë nevojë urgjente për restaurim. Gjirokastra e vjetër rezikon degradimin drejt shkatërrimit dhe nëse kjo nuk ndalohet, një pjesë jo e madhe por pa dyshim shumë e rëndësishme e historisë së Evropës do të shndërrohet në rrënojë.

Megjithatë ka ende shpresa për Gjirokastrën. Përfshirja në listën e UNESCO-s dhe vendndodhja afër një rruge panballkanike ka ndihmuar rritjen e numrit të turistëve. Në vitin 2006, rreth 1 milion turistë kanë vizituar Shqipërinë²⁾, dhe në 10 vitet e ardhshëm pritet që turizmi të sjellë 4.9% të të ardhurave të përgjithshme të vendit (GDP-së³⁾). Për më tepër, shumë nga vizitorët e huaj synojnë turizmin kulturor dhe udhëtojnë nëpër vend posaçërisht për të parë parqet arkeologjike dhe monumentet historike të Shqipërisë.

Gjirokastra ka një pozitë gjeografike që mundëson përfitimin nga kjo rritje e ndjeshme e numrit të turistëve. Qyteti ndodhet vetëm 90 minuta me makinë nga siti i njohur arkeologjik i Butrintit, i cili vizitohet tashmë nga 60 000 turistë çdo vit. 10 000 turistë vizituan Gjirokastrën në vitin 2007, një rritje prej 100% krahasuar me vitin e mëparshëm; dhe që nga mesi i Korrikut 2008 mbi 5 mijë turistë kanë vizituar qytetin⁴⁾. Sipas sondazheve të Zyrës së Informimit Turistik në Gjirokastër, Kalaja vizitohet nga 2/3 e turistëve që vijnë në qytet (shih tabelën 1).

Tashmë nuk ka dyshim që turizmi i trashëgimisë kulturore është çelësi i rilindjes së qytetit. Organizata për Ruajtjen dhe Zhvillimin e Gjirokastrës (GCDO), e themeluar nga Packard Humanities Institute për Shkencat Humane (PHI) ka punuar dhe punon me agjenci të ndryshme përfshi dhe Programin e Zhvillimit të Kombeve të Bashkuara (UNDP), Institutin e Monumenteve të Kulturës, Tiranë bashkë me institucionet vendore të Ministrisë së Turizmit, Kulturës, Rinisë dhe Sporteve dhe Bashkinë e Gjirokastrës për të vënë në zbatim këtë vizion. Krahas projekteve të restaurimit, GCDO punon edhe për promovimin e qytetit si një destinacion për turistët. Bazuar në parimet e zhvillimit të qëndrueshëm, GCDO mbështet zhvillimin e veprimitarie të biznesit vendas si hotelet dhe bujtinat, prodhimin artizanal dhe guidat turistike. Në të njëjtën kohë, në bashkëpunim me faktorë lokalë, promovon zhvillimin e qendrave të ndryshme të trashëgimisë kulturore të qytetit dhe zonës si qendra që tërheqin turistët.

Sado që imazhi dhe gjendja fizike e Gjirokastrës po përmirësohet ngadalë përsesi ndjehet shumë mungesa e theksuar e tërheqjeve turistike që t'u shpjegojë turistëve në mënyrë të plotë dhe saktë vlerat e qytetit. Muzetë ekzistues janë shumë të vjetër, me shpjegime shumë të varfra dhe asnjë prej tyre nuk ofron një përvojë që t'i përshtatet statusit të Gjirokastrës.

Qëllimi i këtij propozimi është të mbledhë fonde për ngritjen e një muze rajonal të rëndësishëm brenda Kalasë së Gjirokastrës. I quajtur përkohësisht "Kronikë në gur" (sipas titullit të librit të famshëm për qytetin të Ismail Kadaresë), një muze i tillë do shërbejë si epicendër e këtij siti të Trashëgimisë Botërore të UNESCO-s. Ai do t'i interpretojë vizitorit në mënyrë të plotë, bashkëkohore, të përshtatshme dhe ndërvepruese trashëgiminë kulturore mahnitëse të qytetit dhe rajonit. Muzeu ka për qëllim të tërheqë gjithë grup moshat dhe kombësitë dhe të jetë një burim krenarie për gjirokastritët. Çka është më e rëndësishme: me rritjen e numrit të turistëve, ndërtimi i muzeut do shërbejë si katalizator i punës së mëtejshme restauruese dhe, përmes krijimit të mundësive ekonomike, i rrijetëzimit dhe rigjallërimit të pjesës së vjetër historike të qytetit.

1.1 Objektivat e projektit:

- Të krijojë një muze modern, i cili të interpretojë në mënyrë tërheqëse kulturën mahnitëse dhe identitetin kulturor të qytetit dhe zonës përrthi.
- Të krijojë një kryeqendër tërheqjeje si përvendasit ashtu edhe për turistët e shumtë që vizitojnë Gjirokastrën dhe zonën.
- Të krijojë një përvojë turistike të përshtatshme për një sit të Trashëgimisë Botërore të UNESCO-s që të jetë në lartësinë e ndjenjës së krenarisë së gjirokastritëve për qytetin e tyre.
- Të tërheqë më shumë turistë kulturorë në Gjirokastër.
- Të krijojë një muze të nivelit botëror, i cili të nxisë përpjekjet për konservimin e qytetit të vjetër rrëth tij, dhe në këtë mënyrë të rigjallërojë mjeshtëritë tradicionale në ndërtim, të krijojë mundësi të reja pune dhe mundësi të reja ekonomike për qytetarët.

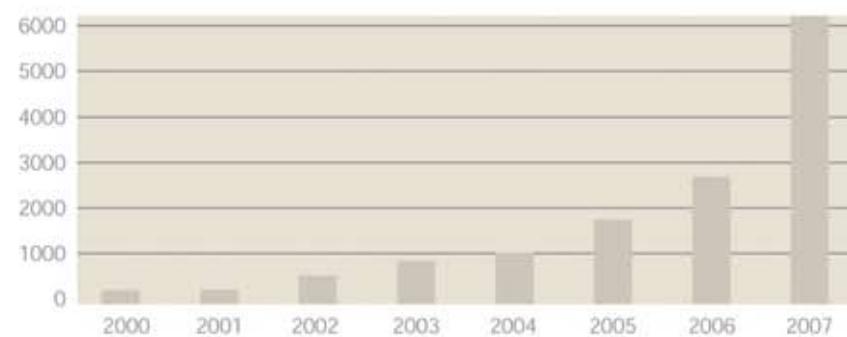
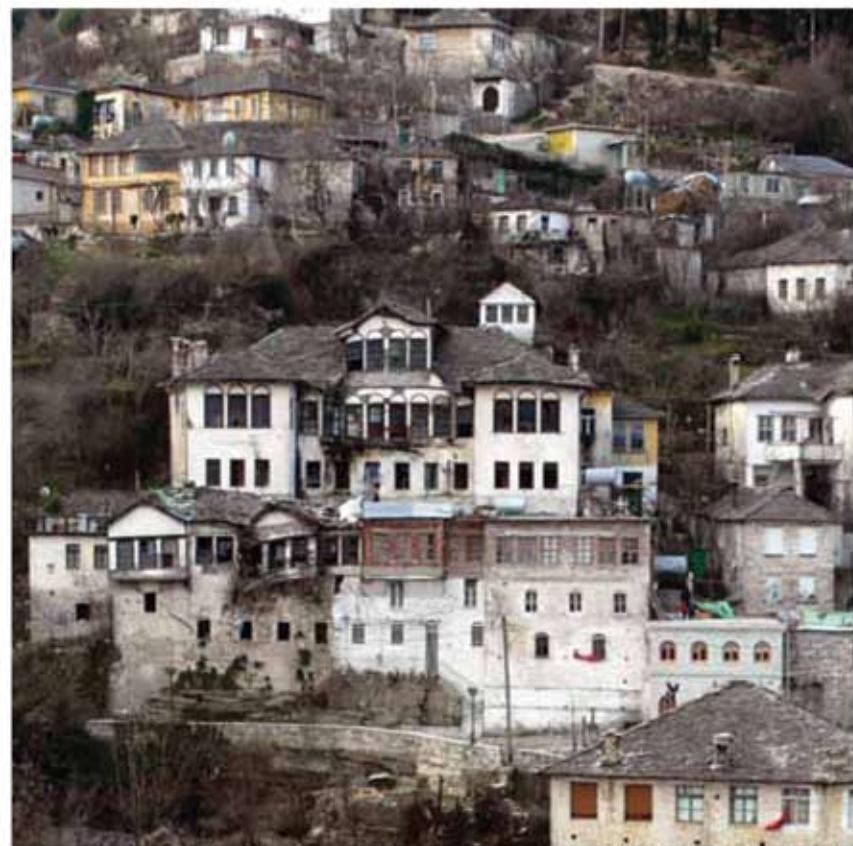

Tabela 1: Vizitorë ne Kalanë e Gjirokastrës (Burimi: Zyra e Informimit Turistik Gjirokastër anketimi 2007)

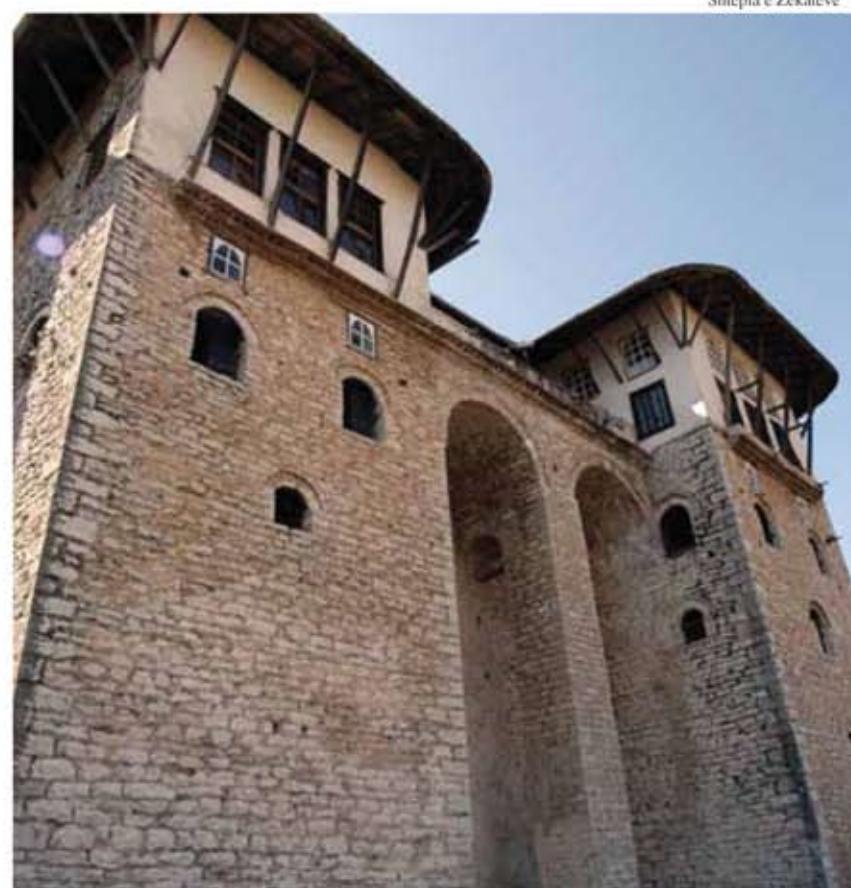

Shtëpitë e rrënuara të Angonateve.

1.2 Sfida e konservimit dhe nevoja për një muze të ri

Gjatë viteve të tranzisionit të Shqipërisë nga një shtet i izoluar komunist në një vend me demokraci moderne, qyjeti i Gjirokastrës ka vuajtur pasojat e shpopullimit dhe mungesën e investimeve në arkitekturën e tij me famë ndërkombëtare. Ndërkohë që Instituti i Monumenteve të Kulturës, organi shtetëror përgjegjës për mirëmbajtjen e ndërtesave dikur kishte punësuar 100 zanatçinj të kualifikuar, sot ai ka vetëm pesë. Efekti dërmtes i temperaturave të larta të verës dhe shirave të dendur të dimrit është shumë i dukshëm në suvanë, drurin dhe gurin me të cilin janë ndërtuar ndërtesat. Mbi gjysma e rrëth 600 ndërtesave historikisht të rëndësishme të qytetit të vjetër, kanë nevojë urgjente përiparime. Gjendja e keqe e tyre shkaktohet nga braktisja, numri i shumtë i pronarëve, mungesa e investimeve dhe degradimi i mjeshtërisë tradicionale të ndërtimit.

Sidoqoftë ka shenja të rëndësishme që tani gjërat po ecin për mirë. Gjatë tre viteve të fundit ka pasur rritle të bashkëpunimit të koordinuar midis organizmave të ndryshëm, çka ka filluar të sjellë ndryshime të rëndësishme afatgjata. Si shembuj të këtyre ndryshimeve përfshihen: zbulimi në shkallë të gjerë i zonës së Pazarit, restaurimi i njërës nga shtëpitë më të spikatura, shtëpia e Zekateve, restaurimi i Parkut të Shtatë Krojeve, përmirësimi i përgjithshëm fizik i Kalasë dhe rrethinave të saj, përfshirë këtu dhe instalimi i ndriçimit me energji diellore, hapja e një Zyre të Informimit Turistik si dhe një dyqani suveniresh me prodhime artizanale. Shumica e këtyre projekteve janë iniciuar nga GCDO (e financuar kryesisht nga Packard Humanities Institute, me mbështetje nga PNUD, UNESCO dhe në bashkëpunim me Ministrinë Shqiptare të Turizmit, Kulturës, Rinisë dhe Sporteve, Institutin e Monumenteve të Kulturës dhe degën e tij në Gjirokastër dhe Bashkinë e Gjirokastrës.

Ndërsa ky bashkëpunim ndërinstitucional ka rezultuar shumë efektiv në ruajtjen e ndërtesave dhe krijimin e një infrastrukturë bazë për turistët, nuk ka pasur asnjë përpjekje për krijimin e një qendre cilësore që do të tjerhiqtë turistët duke shërbyer si bazë për pasqyrimin e historisë mahnitëse të qytetit dhe zonës.

Me Pazarin, Muzeun Etnografik, Kalanë me Muzeun shumë të vjetruar të Armëve i cili është drejt degradimit, qyteti ka për momentin një bazë shumë të kufizuar për zhvillimin e turizmit. Shumë pak nga këto tërheqje ofrojnë "një përvojë cilësore" të përshtatshme për një sit të trashëgimisë botërore të UNESCO-s dhe reputacioni i Gjirokastrës ende vazhdon të mbështetet tek lavdia e të shkuanës dhe madhështia në degradimin e banesave të saj. Këtë e vërtetojnë edhe sondazhet me turistët, të kryera nga PNUD/GCDO shumë vizitorë janë të zhgënjer nga cilësia e dobët e mjedisëve ekzistuese kulturore dhe do të mirprisin një muze që të shpjegonte historinë e qytetit dhe rëndësinë e tij kulturore.

Muzeu Kombëtar i Armatave

Kjo është një mungesë që bie ndesh me strategjinë ndërinstitucionale për rruajtjen dhe zhvillimin e qytetit, e cila mbështetet në promovimin e qytetit për turizmin kulturor, duke pasur si qëllim rrithen e numrit të turistëve dhe kohën e qëndrimit të tyre në qytet. Turizmi do sjell mundësi ekonomike, duke çuar përparrë restaurimin dhe gjallërimin e qytetit të vjetër:

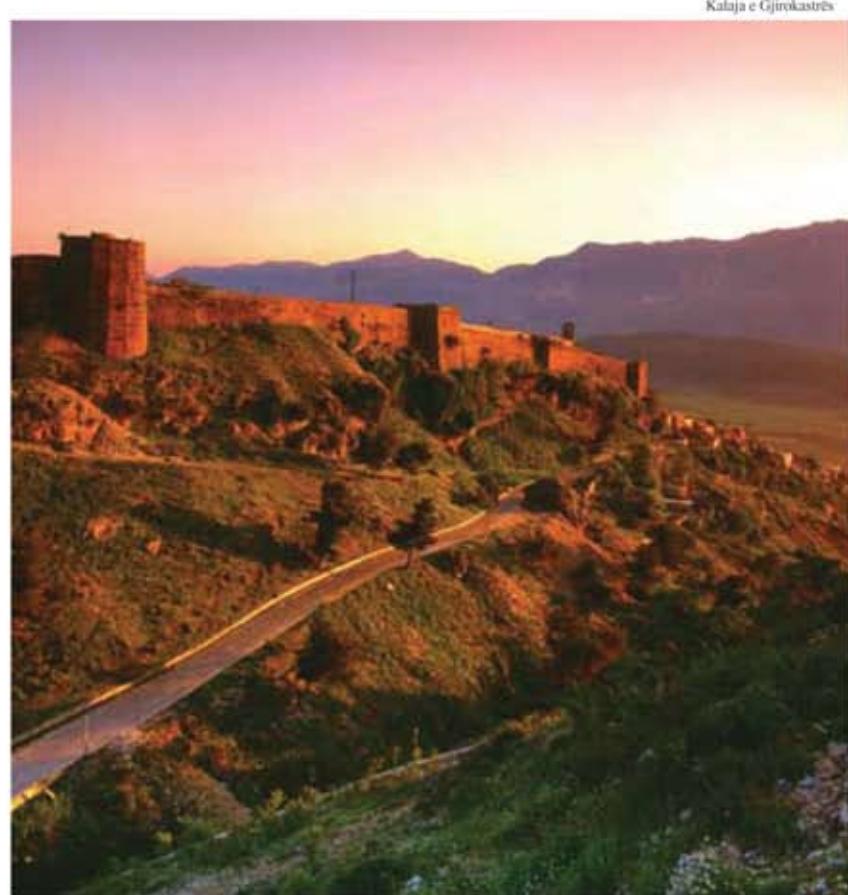
- Turizmi nxit restaurimin e ndërtuesave të pabanuara dhe të degraduara, duke u dhënë atyre një funksion, si për shembull duke i kthyer në hotele, shtëpi pritjeje ose në biznese të vogla.
- Turizmi sjell të ardhura të nevojshme për investim privat dhe publik në qytet.
- Restaurimi i ndërtuesave përbën një investim për zhvillimin e mjeshtërive tradicionale ndërtuese dhe vendet e punës të lidhura me to.
- Turizmi i suksesshëm kulturor do ndihmojë rigjenerimin e ndjenjës së krenarisë për qytetarët dhe do nxisë komunitetin për të realizuar përmirësimë të mëtejshme të qytetit të tyre.

Projekti i ngritjes së një muzeu të ri në Kala është themel i shëndoshë për arritjen e këtyre synimeve.

1.3 Kalaja e Gjirokastrës dhe një muze i ri – Kronikë në gur

"Muzetë në vetvete janë tërheqje shumë të rëndësishme turistike; shpesh ata janë ndër qëllimet kryesore të vizitës në një qytet"⁵⁾

Kalaja e Gjirokastrës është një ndër më të mëdhatë në Ballkan; kompleksi i saj madhështor zoteron kurrisin shkëmbor, që ngrihet mbi qytetin e vjetër dhe në qendër të tij. Prania e saj është mbizotëruese nga çdo pikë e qytetit. Gjatë ditës masivi i saj zoteron mbi kodër, ndërsa gjatë natës, e ndriçuar lehtë, ajo ofron një sfond piktoresk për gjithë qytetin. Pozicioni qendror dhe roli i saj po ashtu qendror në historinë e qytetit e bëjnë Kalanë një sfond ideal për vendosjen e një muzeu të ri.

Kalaja e Gjirokastrës

Historia e Kalasë ndërthuret me zhvillimet gjeopolitike shumëshekullore. E ngritur mbi luginën e lumit Drino, e cila ka shërbyer si rrugë kryesore komunikimi për botën mesdhetare, Kalaja mendohet se ka luajtur një rol të rëndësishëm strategjik për qindra vite si kullë vrojtimi, garnizon ushtarak dhe kështjellë.

Arkeologët besojnë se origjina e Kalasë daton në periudhën e hekurit në shekujt VIII-VII para Krishtit, ndërsa fortifikimet mund të janë ngritur që nga shekulli V para Krishtit, kohë kur Epiri ishte një fushë beteje midis fiseve ilire, maqedonase dhe forcave romake. Siti u ripërdor në fund të periudhës romake dhe, në mes të shekullit XIII, ishte kthyer në një fortesë të rëndësishme mesjetare, duke zënë një sipërfaqe prej 2.5 hektarësh.

Më 1471 Gjirokastra u kthye në qendër administrative e perandorisë osmane dhe Kalaja u zgjerua në mënyrë që të strehonte një garnizon të madh ushtarak. Sunduesi i zonës, Ali Pasha i Tepelena, i njohur ndryshtë si "Bonaparti myslyman" pas vitit 1811 e rindërttoi Kalanë, e zgjeroi në anën jugperëndimore, si dhe shtoi ujësjellësin. Kalaja vazhdoi të përdorej si garnizon në shekullin XIX, ndërsa në shekullin XX mbreti Zog urdhëroi ndërtimin e një burgu brenda mureve të saj, i cili u përdor si i tillë edhe për të dënuarit politikë të regjimit komunist deri në vitin 1963.

Sot Kalaja është pika e parë e ndalimit thuajse për gjithë turistët që ngjiten nga Pazari. Pamjet panoramike prej saj janë mahnitëse, por pavarësisht kësaj dhe madhështisë së kompleksit, shumë pak mbetet për t'u parë ose bërë atje. Muzeu Kombëtar i Armëve, i krijuar gjatë periudhës komuniste, ndodhet ende në Kala. Por, ndërkoftë, interes i përgjithshëm për një muze të tillë ka rënë, prej tij janë hequr objektet më të rëndësishme dhe gjendja e tij fizike është e keqe.

Krijimi i një muzeu të ri në Kala do të rrisë dukshëm jo vetëm të ardhurat e Kalasë, por të të gjithë qytetit të vjetër në përgjithësi. Ai do jetë një tërheqje kryesore për turistët, gjenerues punësimi dhe të ardhurash si dhe katalizator për restaurimin dhe futjen në përdorim dhe ruajtjen e ndërtimeve rreth tij. Për më tepër, një muze i ri do i japë shtysë qëllimit afatgjatë të kthimit të Kalasë në një qendër rajonale për artin dhe kulturën për zhvillimin e koncerteve, festivaleve folklorikë apo të teatrove.

Pjesë nga ujësjellësi i Ali Pashës

Muzeu i Butrintit

2. PROJEKTI

2.1 Grupi i punës

Grupi i punës do drejtohet nga Organizata për Ruajtjen dhe Zhvillimin e Gjirokastrës, e cila është një organizatë e regjistruar jo qeveritare shqiptare që financohet kryesisht nga Packard Humanities Institute. Ajo vepron në qytet prej 7 vitesh duke punuar për restaurimin e ndërtesave, krijimin e një infrastrukturë të përshtatshme për turistët, si dhe rritjen e ndërgjegjësimit për gjendjen e qytetit dhe zhvillimin e potencialeve të tij.

GCDO është organizatë simotër me Fondacionin "Butrinti", i cili vepron prej 15 vitesh në Shqipëri, duke mundësuar kërkime shkencore në fushën e arkeologjisë, si dhe rritjen e përvojës në ruajtjen dhe menaxhimin e trashëgimisë kulturore. Në vitin 2005 ky fondacion krijoi muzeun kushtuar historisë dhe arkeologjisë së Butrintit, një sit shumë i rëndësishëm i UNESCO-s në Shqipërinë jugore, duke i dhënë atij një pamje moderne që është vlerësuar shumë.

GCDO do të punësojë një grup ekspertësh nga brenda dhe jashtë vendit (përfshi këtu bashkëpunëtorë të projektit për muzeun e Butrintit) me përvojën e duhur në fushën e muzeologjisë, arkeologjisë, konservimit të ndërtesave dhe në menaxhimin e turizmit. Ajo do të punojë bashkë me institucionet përkatëse shqiptare përfshi Ministrinë e Turizmit, Kulturës, Rinisë dhe Sporteve dhe strukturat e saj në qytet, si dhe me Bashkinë e Gjirokastrës, të cilat kanë shprehur interesin e tyre për projektin.

Puna studimore ka filluar tashmë në nivel vendor, me mbështetjen e "Philanthropic Collaborative of New York", për sa i përket temave kryesore dhe ekspozimit në muzeun e ri. Studimi ka qenë një bashkëpunim i vërtetë dhe i gjera, duke përfshirë një program regjistrimi të historisë gojore dhe mbledhje objektesh e informacionesh nga vendi. Kjo punë kërkimore vazhdon ende. Një muzeolog i huaj do të punësohet për organizimin e muzeut i cili të jetë modern, novator, ndërveprues dhe i përshtatshëm për gjithë grup moshat.

2.2 Menaxhimi afatgjatë i muzeut

Pas krijimit, muzeu është parashikuar të punësojë tre vetë (duke krijuar kështu tre vende pune) të cilët do mbikëqyrin, mirëmbajnë dhe sigurojnë muzeun. Pagesa vjetore e tyre parashikohet të shkojë deri në rrëth 20 000 Euro. Ndërsa shpenzimi ditor për muzeun do jetë i ulët dhe me përdorimin e energjisë diellore do të arrihet që të ardhurat e biletave të mbulojnë gjithë shpenzimet (shih tabelën 2).

Cdo e ardhur shtesë do të shkojë për projekteet e konservimit në pjesë të tjera të Kalasë.

Çmimi i biletës mund të jetë 3 Euro, duke e çuar në 4 Euro pas tre viteve.

Vizitorë	Cmimi i biletës	Te ardhura vjetore
Viti 1. 10,000 vizitorë	€3	€30,000
Viti 2. 12,000 vizitorë	€3	€36,000
Viti 3. 15,000 vizitorë	€4	€60,000

Tabela 2. Parashikim i të ardhurave vjetore për 3 vitet e para (Burimi-GCDO)

2.3 Sfondi i muzeologjisë në Gjirokastër.

Gjatë periudhës së komunizmit në qytetin e Gjirokastrës u krijuan disa muze; secili prej tyre transmetonte tema nacionaliste dhe propagandën komuniste. I gjithë qyjeti i vjetër historik u quajt “qytet muze”. Duke qenë edhe qyjeti i lindjes së Enver Hoxhës, dy muzetë kryesorë në qytet paraqisin historianë e arritjeve të tij në luftën antifashiste gjatë Luftës së Dytë Botërore. Një kujdes i veçantë u tregua për rindërtimin e ndërtesës në vendin e shtëpisë së tij të lindjes, i cili më pas u kthye në Muze Etnografik, ndërsa Kalaja u përdor si Muze Kombëtar i Armëve, ku paraqiteshin fitoret e arritura kundër armiqve të huaj sidomos në shekullin e XX. Një tjetër eksposizim historik u krijuat në shtëpinë e restauruar Topulli, shtëpia e Çerçiz Topullit, komandanit të çetës patriotike në vitet e para të shekullit XX. Ky muze mbulonte periudhën e luftës kundër perandorisë osmane. Megjithëse standardet e organizimit dhe ekspozimit ishin të larta për kohën - të tilla janë ende në Muzeun Etnografik - këto muze nuk i plotësojnë më nevojat e turistëve të sotëm kulturor, të cilët bëjnë një udhëtim të gjatë për të parë qyjetin. Duke pasur një përvjojë të gjerë ndërkombëtare me site të tjera, shumica e turistëve duan të vizitojnë muze modernë, novatorë, të interpretuar mirë dhe përfaqësues, të cilët të jepin informacion dhe të argëtojnë.

3. ORGANIZIMI - DIZENJIMI

Muzeu i ri i Gjirokastrës -Kronikë në Gur- do të:

- tregonjë historinë e Gjirokastrës
- bëjë që historia e qyjetit të vijë e gjallë
- bëjë që vizitorët të kalojnë një përvjojë pjesëmarrëse
- jetë në përshtatje me interesat e vizitorëve si dhe të banorëve vendas
- përqendrohet në cilësi dhe vërtetësi

3.1 Parime të organizim/dizenjimit

- Ekspozimi i objekteve do bëhet pa pasur nevojën e sigurisë së lartë, mirëmbajtjes së shpeshtë apo pajisjeve elektrike të shtrenjta. Do shmanget përdorimi i teknologjisë së fundit apo sistemet ndërvepruese në ekspozim.
- Modelet, fotografitë, hartat nga arkivat, fotot dhe tekstet do përdoren gjerësisht në muze krasas me objektet e zgjedhura për ekspozim.
- Energjia për muzeun e ri do sigurohet nga panelet diellorë, të cilët do instalohen në tarracën e Kalasë.

3.2 Vend i muzeut të ri brenda në Kala

“Arkitektura është muze...”⁶⁾

Kompleksi i tre galerive në katin e parë në qendër të Kalasë përbën një hapësirë shumë të përshtatshme për muzeun e ri (Shih figurën 1). Më përpara ai është përdorur si pjesë e Muzeut të Armëve, ndërsa për momentin ka përdorim të pakët. Kompleksi ka një hapësirë prej rrëth 280m² dhe lartësi deri në 6m. Kjo hapësirë e brendshme e madhe, me harqe dhe kupola të larta dhe mure guri mbresëlënëse paraqet një sfond arkitekturor ideal për ekspozitën e muzeut. Ajo përballon një numër prej 55 vizitorësh në një interval kohe prej gjysmë ore - kohë e përshtatshme kjo për një grup vizitorësh me program të ngjeshur.

Galeritë e kalasë ku do të vendoset Muzeu

3.3 Përgatitja e hapësirës së brendshme, ndriçimit me energji të rin-ovueshme dhe kushtet mjedisore

Qëllimi është të ruhet sa më shumë të jetë e mundur puna me gur në hapësirën e brendshme pasi ajo krijon një sfond dramatik dhe autentik. Gjithsesi kjo hapësirë ka nevojë për shumë përgatitje me një kosto të lartë. Ajo ka nevojë në radhë të parë për izolimin e një pjese të tarracës mbi galeritë ku do instalohet muzeu, heqjen e çimentos ose suvase së dëmtuar në muret e brendshme, instalimin e një rrjeti të ri elektrik, bërjen e gjithë rifiniturave të mjedisit të brendshëm. Gjithashtu dyshemaja ekzistuese prej çimentoje duhet hequr dhe duhet shtuar një shtresë drenazhuese, së cilës më pas do i mbishtrohen pllaka guri. Punimet shtesë përfshijnë dhe një dalje te re në rast rreziku zjarri, krimin e një dhome të vogël multimediale dhe instalimin e elementeve të ndriçimit, rafteve dhe gjithë elementeve të tjera të eksposizit.

Të tre galeritë e eksposizit janë të ndriçuara nga gjashtë dritare të mëdha përgjatë murit jugor, duke futur dritë të mjaftueshme natyrale. Kësaj do i shtohet një sistem i lehtë ndriçimi me energji diellore, një pjese e të cilit është instaluar në hapësira të tjera të Kalasë (një projekt i filluar nga GCDO në vitin 2008, i pari i llojit të vet në Shqipëri).

Temperatura ideale e përshtatshme për një muze është rreth 18-25°C. Në Kala temperatura varion nga 11-18°C. Lagështia optimale për një muze është 45-50%, ndërsa në Kala ajo varion nga 57-64%. Parashikohet që, me rregullimin e çatisë, kjo shifër të ulet. Organizimi i muzeut do synojë parametrat e duhura të temperaturës dhe lagështisë, duke parashikuar mundësinë e vendosjes së sistemeve të përshtatshme për t'i mbajtur ato në nivelet e duhura.

3.4 Temat e muzeut

“Me hyrjen në shekullin XXI sfida më e madhe për muzetë është të pranohet se muzetë krijojnë për njerëzit”⁷⁾

Qëllimi i muzeut është të krijojë një bazë të rëndësishme ku njerëzit të fillojnë të mësojnë për historinë dhe kulturën e Gjirokastrës dhe rrëthinave të saj. Krahas punës për mbledhjen e fondeve po vazhdon studimi i përbajtjes së tematikës së muzeut.

Duke pasur parasysh se një pjesë e madhe e temave kanë natyrë popullore, konsultimi me institucione të ndryshme shqiptare, si dhe me grupe të qytetarëve, bën gjithashtu pjesë në procesin e organizimit. Një muzeolog do të punësohet për krijimin e muzeut modern mbi këtë bazë të gjerë studimore. Qëllimi i stafit të punës është krijimi i një muzeu i cili për sa i përket përbajtjes, organizimit dhe tërheqjes së njerëzve të hapë rrugë të reja jo vetëm në Shqipëri, por edhe në rajonin e Mesdheut.

Figura 2 : Planimetri i muzeut të propozuar

Në vija të përgjithshme, pa pretenduar të përcaktohet përfundimisht përbajtja e muzeut, mendohet të përfshihen temat të paraqitura si vijon.

Galeria 1. Hyrja

Hyrja- një hapësirë e harkuar 15.2m x 6.95m ku, në sipërfaqen e dyshemesë, ndodhet një pjesë e madhe e ngritur shkëmbi gëlqeror në gjendje natyrore.

Galeria 1 ka në dysheme një ngritje të madhe gëlqerore, e cila përbën shtratin shkëmbor për Kalanë dhe qytetin (Shih figurën 2). Tema e ekspositës këtu mund të jetë lënda e parë materiale e përdorur për ndërtimin e qytetit: materiali i gurit, guri i punuar, rrasat e gurit dhe lënda e drurit, si dhe veglat e përdorura nga artizanët. Për të ndihmuar vizitorët të orientohen, këtu do ketë edhe imazhe satelitore e topografike në shkallë shumë të madhe të rajonit.

Galeria 2: Historia e rajonit

Kjo është një hapësirë e madhe, 15.65m x 6.95m, në qendër e ndarë me anë të kolonave prej guri në katër nëmdarje dhe një nënëmdarje tjetër më të gjërë, por më të shkurtër në anën jugore, ku ndodhen dy dritare të mëdha, të cilat fusin dritën në gjithë gjérësinë e saj.

Galeria 2 mund të përqendrohet në një ekspositë kronologjike të historisë së zonës së lumit Drino, duke filluar nga periudhat më të hershme dhe duke përdorur panele dhe modele interpretuese për secilin nga sitet e mëposhtëm, të cilët kanë luajtur një rol të rëndësishëm në historinë e zonës.

Sofratikë-Hadrianopolis-Qyti i Adrianopolisit ka shumë mundësi të jetë themeluar në shekullin e dytë pas Krishtit. Monumenti kryesor është teatri i cili është gërmuar në vitet 80-të.

Teatri i Adrianopolit ,shek.II

Kisha e Shën Mërisë në Labovë

Labova e Kryqit - Fshati Labovë datohet në periudhën e vonë osmane dhe shquhet për arkitekturën e shtëpisive. Kisha e Shën Mërisë është një nga kishat më të mëdha ekzistuese në këtë zonë, godina e së cilës ka mundësi të jetë rindërtim i shekullit XIII, i një bazilike shumë më të hershme.

Gryka e Goranxisë - Një sit arkeologjik ku prezantohen periudha të ndryshme dhe i cili ka gjurmë banimi gjatë periudhës Paleolitike dhe Mezolitike si dhe gjurmë të industriës së prodhimit të veglave prej material stralli.

Parku Kombëtar Arkeologjik i Antigonesë - Themeluar nga mbreti Pirro i Epirit në vitin 297 para Krishtit duke përdorur stilin grek në arkitekturë, Antigonea është vendbanimi antik më i madh i njohur në lugine të lumit Drino. Si qendër administrative dhe tregtare ajo ka luajtur një rol kyç në historinë e lugineve.

Kalaja e Gjirokastrës - Një pjesë e madhe e Kalasë ka qëndruar në shkëmbin mbi qytet për rrëth një mijë vjet. Kompleksi i sotëm është rezultat i një periudhe të gjatë zhvillimi dhe përfshin shumë harqe, rrugë, tunele, hyrje e biruca si dhe bedenat madhështore me pamje mbresëlënëse. Historia e Kalasë do të shpjegohet përmes planeve dhe rindërtimeve të çdo periudhe dhe vizitorët do kenë mundësi të eksplorojnë këtë monument të madh përmes një shtegu të ri të krijuar për ta. Përveç modeleve, një seri banderolash të thurura, të varura në muret e galerisë do të shfaqin simbolet heraldike të fuqive të ndryshme, që kanë dominuar zonën që nga periudhat e hershme.

Galeria 3. Kronikë në gur

Në jug ndodhet hapësira më e madhe nga të tri hapësirat me përmasa 17.35m x 8.25m, e ndarë nga një rresht kolonash të mëdha guri në katër nënndarje të dy-fishta.

Është menduar që galeria e tretë të përqendrohet në historinë sociale të qytetit dhe rajonit.

Jeta qytetare - Gjirokastra është shqar më shumë për shtëpitë-kullë prej guri dhe të fortifikuara ndaj dhe ekspozita do të përqendrohet në organizimin, shpjegimin dhe zhvillimin e këtyre ndërtesave mbresëlënëse dhe se si njerëzit jetonin në to. Një vëmendje e veçantë do t'i kushtohet shtëpisë së Zekatëve, një nga më madhështoret të mbijetuara.

Dhoma e miqve e shtëpisë së Zekatëve

Jeta fshatare - Ky pavjon do të hedhë një vështrim në jetën e njerëzve në fshatrat e zonës apo në vendbanimet më të vogla. Temat do të përfshijnë muzikën polifonike dhe historinë bujqësore.

Feja - Do të përqendrohet në tre grupet kryesore fetare: myslimanët suni, të krishterët ortodoksë dhe bektashinjtë, të cilët bashkëjetojnë në Gjirokastër, si shprehje e harmonisë së madhe fetare që ka ekzistuar në lugine midis këtyre besimeve për 500 vjet. Vëmendje e veçantë do t'i kushtohet xhamive në qytet, manastireve të krishtera të fshatrave pranë dhe vendeve të shenja të bektashinjve të zonave të thella.

Tregtia dhe Industria - Ekspozimet do i kushtohen tregtisë dhe tregtarëve të Pazarit të Gjirokastrës, i cili ka luajtur një rol të rëndësishëm në sigurimin e të ardhurave për qytetin. Një sërë mallrash do të ekspozohen bashkë me imazhet dhe dëshmitë e tregtarëve të vjetër. Kjo pjesë do të paraqesë gjithashtu prodhimin industrial gjatë periudhës komuniste dhe më pas (veçanërisht punimet e metalit dhe drurit). Këtu mund të merren në konsideratë dhe rrugët e tregtisë dhe karvanët që pëndoreshin për të kaluar shtigjet malore.

Luftë dhe Paqe - Lugina e Drinos ka pasur gjithmonë një rëndësi të madhe geopolitike si një rrugë e rëndësishme strategjike nga Adriatiku drejt Kostandinopojës dhe një pikë themelore kontrolli në kohë lufte. Ekspozita do prekë dhe konfliktet historike (romakët dhe maqedonasit) dhe veçanërisht lëvizjen partizane gjatë Luftës së Dytë Botërore. Theksi do vihet tek përvoja e banorëve të qytetit gjatë luftërave.

Udhëtarët dhe turistët: Lugina e Drinos në art dhe literaturë. Shumë udhëtarë të dëgjuar kanë vizituar zonën dhe përmendim këtu Çelebiun, ‘udhëtar botëror’ i famshëm osman, Bajronin dhe të tjera turistë të famshëm, si për shembull artisti i peizazhit Edward Lear. Kjo ekspozitë do analizojë kontributin e tyre në mbledhjen dhe dokumentimin e historisë së qytetit dhe luginës.

Njerëzit dhe personalitetet - Ekspozita mund të përfshijë individët me ndikim që kanë dalë nga kjo krahinë. Këtu do përfshihet qeveritari i zonës Ali Pashë Tepelena; filologu i madh i gjuhës shqipe Eqrem Çabej, dhe Enver Hoxha, diktatori komunist. Një vend i veçantë do i kushtohet gjirokastritit Ismail Kadare, shkrimitari me famë ndërkombëtare, vepra e të cilit e ka përfjetësuar Gjirokastrën.

Gjirokastra nga Edward Lear

Zërat e Gjirokastrës - Shqipëria ka një traditë të pasur në realizimin e filmove. Kinostudioja e periudhës komuniste 'Shqipëria e Re' prodhoi pas vitit 1945 filma artistike dhe dokumentarë nga i gjithë vendi. Këtyre i shtohet një projekt përmblledhjen e historisë gojore i ndërmarrë nga GCDO. Një teatër i vogël multimedial do paraqesë një shfaqje të vazhdueshme me pjesë nga filmat, duke e ndërthurur me kujtimet e banorëve të Gjirokastrës, poezi, muzikë dhe dëshmi të vizitorëve dhe udhëtarëve të hershëm në gjuhët e tyre origjinale dhe në shqip.

4. FINANCFIMI

Një shumë prej 517, 496 Euro ose 764, 000 Dollarë amerikanë nevojitet përfundimin e muzeut, duke filluar nga faza e disenjimit drejt fazës përfundimtare të ndërtimit dhe prezantimit. Po vazhdon kërkimi përfundimin e kësaj shume.

PHI është një bashkëfinancues i projektit, duke siguruar një përkrahje vendore në menaxhim dhe përvojë akademike me një shumë prej 50 000 Euro. Kjo shumë qëndron plus shumës së sipërpërmendor prej 517, 496 Euro.

Një pjesë e shumës së përgjithshme po kërkohet nga burimet filantropike shqiptare, qoftë kjo në formë monetare ose në formën e shërbimeve. Përmes organizimit veprimtarive bamirëse ose gjetjes së donacioneve private, GCDO shpreson që 20% e shumës totale të sigurohet nga burime shqiptare.

5. BUXHETI

Kostoja totale e projektit te muzeut është 517, 496 Euro ose 764, 000 Dollarë amerikanë.

Buxheti për propozimin e muzeut të kalasë	Njësi/Përshkrim	Totali (EURO)*
Kostoja e ndërtimit (përfshi pagesën e konsultimit dhe punës fizike profesionale)		
Regullimi dhe izolimi i çatisë së kalasë	620 m ²	43, 087
Heqja e suvasë prej çimento në muret e brendshme	200 m ²	7, 734
Heqja e dyshemesë së galerive, drycoursing dhe rishtrimi i saj	580 m ²	48, 876
Pastrim dhe risuvatim i mureve të galerive	1600 m ²	81, 196
Dyer të reja prej druri, dritare me dopi xham, dhe dritare prej hekuri		20, 572
Totali i përgjithshëm		201, 465
Brendësia e muzeut		
Pajisjet e ndriçimit dhe transporti për Shqipëri	aksesore, ndriçues	6, 552
Vitrinat e ekspozitimit dhe transporti për Shqipëri		15, 000
Sistemi i sigurisë me kamera dhe instalimi i tij		9, 500
Fuqia punëtore dhe instalimi i gjithë pajisjeve elektrike		18, 000
Totali i përgjithshëm		49, 052
Pajisjet e Dehidratimit/Ngrohjes		70, 000
Totali i përgjithshëm		70, 000
Ekspozita e muzeut (dizenjimi në vija të përgjithshme-për tu konfirmuar)		
Prodhimi i banderolave të thurura		10, 000
Blerja e objekteve që nuk janë pronë e shtetit		10, 000
Dizenjimi dhe printimi i paneleve të mureve		5, 000
Modelet	5 x 8,4m ²	6, 720
Vendosja e etiketave, simboleve dhe pregatija e vitrinave		5, 000
Mobilimi i brendshëm i muzeut-orendi		5, 000
Audio dhe TV/DVD për sallën e multimedias		4, 000
Total i përgjithshëm		45, 720
Reklamimi		
Dizenjimi dhe printimi i materialit reklamues		3, 000
Total i përgjithshëm		3, 000
Totali (pa koston e menaxhimit të projektit)		369, 237
Shpenzime të paparashikuara në rreth 15%		55, 386
Kosto e menaxhimit të projektit		
Menaxheri i projektit (Shqiptar)	16 muaj x 1500 Euro/muaj	24, 000
Arkitekti (Shqiptar)		8, 000
Dizenjues i huaj i muzeut		5, 000
Shpenzime të zyrës dhe administrimit	16 muaj x 300 EURO/muaj	4, 800
Këshillues i huaj	12 muaj x 2500 EURO/muaj	36, 000
Puna financiare nga Fondacioni Butrinti 3.06% buxhetit		15, 073
Totali i përgjithshëm		92, 873
Totali përfundimtar		517, 496

*Në çmimet është përfshirë dhe TVSH në masën 20%.

Figura 1

Kalaja e Gjirokastrës

Vendodhja e Muzeut

Shënimë:

- 1 Kadare, Kronikë në Gur, Naim Frashëri, Tiranë 1971.
- 2 Ministria e Turizmit, Kulturës, Rinisë dhe Sporteve 2006.
- 3 Këshilli Botëror i Turizmit dhe Udhëtimit.
- 4 Qendra e Informimit të Turistëve në Gjirokastër.
- 5 Graburn, N., 2007, "A Quest for Identity", në Watson, S., Museums and Their Communities, London, Routledge, f. 128.

6 Giebelhausen, M., 2006, "The Architecture is the Museum", në Marstine, J., New Museum, Theory and Practice, Oxford, Blackwell, f. 41.

7 Ambrose, T. & Paine, C., 2006, Museum Basics, ICOM, London, Routledge, f.17.

8 Sipas kursit të këmbimit: €1 = USD 1.47545 (27/08/08).

Tabelat:

Tabela 1: Vizitorët në Kalanë e Gjirokastrës (Burimi: Qendra e Informacionit të Turistëve në Gjirokastër, sondazh 2007)

Tabela 2: Të ardhurat e parashikuara për muzeun për vitet 1-3 (Burimi: GCDO)

© GCDO

GCDO
Qafa e Pazarit
Gjirokastra
Albania

Tel: +355 842 67077

Rr. Ismail Qemali, Vila 12/1, Tirana, Albania

Tel: +355 4 244 870

Email: info@gjirokastra.org

www.gjirokastra.org